

De Saambinder

Kerkelijk weekblad van de Gereformeerde Gemeenten

donderdag 20 december 2007

MEDITATIE

De eerstgeborene

Lukas deelt ons mee, dat Maria haar eerstgeboren zoon baarde. Op zichzelf is daar niets bijzonders mee. Dit is een deel van het gewone dagelijkse leven.

Er zijn Maria duizenden vrouwen voorgegaan en gevolgd, die eveneens voor het eerst een kind in de wereld hebben gebracht. Indien zij dan voor het eerst een zoon ter wereld brengen, heet deze de eerstgeboren zoon. Dit gebeurt nu met Maria. Het kind, dat zij ter wereld brengt is haar eerste kind. En omdat het een zoon is, heet hij haar eerstgeboren zoon. Hoe gewoon menselijk allemaal! En juist dat bevreemdt ons. Maar wat anders zou u kunnen verwachten van de Zoon van God, Die komt in de gelijkheid des zondigen vleses? Moest Hij Zijn broederen niet in alles gelijk worden, uitgenomen de zonde? Moest Hij niet geboren worden uit een vrouw? En moest Hij niet de Eerstgeborene zijn onder vele broederen? Daarom ligt juist in dit gewone, het bijzondere van dit Kind. Wanneer u naar Bethlehem zou gaan om bijzondere dingen te zien, zou u

En zij baarde haar eerstgeboren zoon.

Lukas 2 : 7a

alleen maar teleurgesteld worden. U zou alleen Lukas kunnen nazeggen: "en zij baarde haar eerstgeboren Zoon".

Dit Kind is "God geopenbaard in het vlees", maar dat is niet te zien in uiterlijke tekenen. Integendeel, dit Kind vertoont slechts de tekenen van armoede en nederigheid. Het ligt in doeken gewonden in een voederbak van de beesten. En toch is Hij de Eerstgeborene onder vele broederen. Hij is niet alleen de eerstgeborene van Maria, maar de waarlijk Eerstgeborene, waarvan alle andere eerstgeborenen slechts typen en schaduwen waren.

De eerstgeborene van de Israëlieten was de Heere heilig. Zij waren Jehovah's bijzonder eigendom. Zij hadden eigenlijk allen gedood moeten worden toen de verderfengel door Egypte ging en alle eerst-

geborenen van vee en mensen doodde. Maar vanwege het bloed van het Paaslam waren de eerstgeborenen van de Israëlieten gespaard. Daarom had God op hen een bijzonder eigendomsrecht. God vorderde dan ook, dat alle eerstgeborenen afgezonderd zouden worden tot Zijn dienst in de tabernakel en de tempel. Iedere familie zou daarvoor de eerstgeboren zoon afstaan. Vanwege de zonde met het gouden kalf heeft dit geen doorgang gevonden. De stam van Levi heeft de plaats van de eerstgeborenen ingenomen. Gods oorspronkelijk plan is echter geweest, dat de eerstgeborenen Hem toegewijd zouden zijn. Het gehele volk behoorde een volk van priesters te zijn, maar God nam genoeg met de eerstgeborenen uit elk gezin. Zij vertegenwoordigden al de anderen.

Christus is de ware Eerstgeborene. Naar het welbehagen des Vaders vertegenwoordigt Hij Zijn gehele gemeente van uitverkorenen. Hij is voor hen allen Priester in de dienst des Heeren. In hun plaats verricht Hij een priesterdienst, die wij nooit meer kunnen vervullen.

Alle mensen hadden God als priesters moeten dienen, maar de zondeval in het Paradijs heeft dit verijdeld. Naar Gods eeuwig welbehagen neemt echter Christus als de Eerstgeborene de plaats van al de Zijnen in. Hij moet een priesterdienst vervullen, die Hem de dood aan het kruis zal brengen. Hij moet immers voor voldoening zorgen. Zijn ziel moet Hij geven tot een rantsoen voor velen. Maar uit de dood zal God Hem daarna opwekken. Hij zal worden de Eerstgeborene uit de doden. Zoals de eerstgeborene de baarmoeder opende, zal Hij de baarmoeder van de dood openen. Door lijden, dood en opstanding zal Hij de Eerstgeborene worden onder vele broederen (Rom. 8 : 29). Zo zal Hij Zijn broederen verlossen van de toorn Gods over de zonde, dood en graf.

Deze eerstgeboren Zoon van Maria, de Eerstgeborene van al Zijn broederen, wordt ons onmisbaar en dier-

Inhoud

86e jaargang

Nr. 12

- 1 De eerstgeborene
- 2 Kerstfeest niet onomstreden
- 4 Van Christus' heilzame en blijde geboorte
- 5 Commentaar: Onopgeefbare verbondenheid
- 6 Achter de cijfers (2)
- 8 Boekennieuws
- 9 Kerknieuws
- 9 Berichten
- 10 Kerkdiensten

baar, wanneer de Heilige Geest ons toont tot welk een priesterdienst wij oorspronkelijk geroepen zijn. Wij behoorden God toegewijd te zijn geweest met geheel ons verstand, geheel ons hart en al onze kracht. En wat hebben wij daarvan terecht gebracht? Het ontdekkend licht van de Heilige Geest laat ons zien, dat we nooit anders gedaan hebben dan Gods geboden overtreden. Nog nooit hebben wij Gods eer gezocht en Hem als priester gediend. Daarom liggen we onder de vloek en onder Gods rechtvaardige toorn. En wie zal ons daarvan verlossen?

In het Kind van Bethlehem is een Priester geboren, Die als de Eerstgeborene de plaats inneemt van zondaren die priester hadden moeten zijn. Een gezicht op deze Priester doet ons zeggen: "Zulk een Hogepriester betaamde ons". Jezus te zien

als onze Plaatsvervanger, als de Eerstgeborene onder vele broederen. Dat doet ons bij dit Kind onze zaligheid zoeken en vinden. Hij wordt voor ons de Priester, Die vervloekten vrijkoopt met de prijs van Zijn bloed. De eerstgeborene van de maagd Maria, is de Eerstgeborene van alle creatuur, ja mijn Heere en mijn God!

Heeft Hij u reeds zo vrijgekocht en Zijn troon in uw hart opgericht? Of behoort u nog steeds tot de gevallen priesterschaar van Adams nageslacht, met geen ander vooruitzicht dan de eeuwige dood?

Laat het Kind van Bethlehem voor u de Eerstgeborene zijn, Die met Zijn onschuld en heiligheid uw zonde waarin u ontvangen en geboren bent voor Gods aangezicht bedekt.

Kortgene,

ds. C. Harinck

Kerst verkoopt. Dat weet de commercie heel goed. Na vijf december meldt de bebaarde Kerstman zich. Hij zwengelt de koopmachine aan, zodat die binnen korte tijd het toerental van een turbomotor draait. Vorig jaar werd in ons land alleen al op de vrijdag en de zaterdagmorgen voor Kerstfeest voor 740 miljoen aan kerstinkopen gedaan. In dezelfde periode een jaar eerder lag de omzet nog op 663 miljoen euro. Bij het Kerstfeest gaat het voor de meeste Nederlanders vrijwel uitsluitend om sfeer, een goed glas (of liever: glazen) wijn en kerstgeschenken. Dat het feest bedoeld is om de nederige geboorte van de Zoon van God te herdenken, beseft de gemiddelde Nederlander nauwelijks meer; laat staan dat hij de rijke betekenis van dit heilsfeit kan duiden.

Kerkbezoek met sfeer

In kerkelijk Nederland lijkt dit nog wel anders te liggen. Kerstdiensten worden met Kerst in veel kerken drukker bezocht dan de gewone zondagse diensten. Mensen die niet zo gewend zijn geregeld naar de kerk te gaan, doen dat op de Kerstdagen vaak wel. De sfeer die er dan in de kerk hangt, al dan niet opgeroepen met kaarsen, kerstgroen en nostalgisch klinkende muziek, draagt daar in hoge mate aan bij. Kerst lokt dus ook naar de kerk; vooral naar de sfeer in de kerk.

De reformatorische kerken onderscheiden zich op dit punt. Het kerkbezoek op de kerstdagen verschilt niet veel van dat tijdens de zondagse diensten. Dat is beslist een zegen.

Kerstfeest niet onomstreden

Het was maar een klein berichtje in de kranten. Maar het gaf wel te denken. De eerste zaterdag van de maand december waren de wachttijden voor Hamleys, de grootste speelgoedwinkel in Londen, opgelopen tot twee uur. Terwijl vanuit de grote luidspreker aan de winkelpui

het ene kerstlied na het andere over kooplustige Britten neerdaalde, wachtten de mensen totdat ze naar binnen mochten om hun slag te slaan. Want ondanks het dalende vertrouwen in de economie, laten de Britten zich het kerstplezier niet afpakken.

De Saambinder

Kerkelijk weekblad van de Gereformeerde Gemeenten

Uitgave ten bate van de Emerituskas.

Hoofdredacteur:
ds. A. Moerkerken.

Bijdragen van medewerkers aan:
ds. A. Moerkerken, Händelstraat 1,
2901 JC Capelle aan den IJssel,
tel. 010-4472388, fax 010-4472263
e-mail: moerkerken@kliksafe.nl

Redacteur: ds. G.J. van Aalst.

Boeken ter recensie en meditaties aan:
ds. G.J. van Aalst, Molendijk 136,
3286 BK Klaaswaal
tel. 0186-576990, fax 0186-575105

Kerknieuws (m.u.v. beroepingswerk) en berichten aan:

redactie-secretaris: J.J. Verhage
Kloosplantsoen 131, 2985 SC Ridderkerk,
tel. 0180-420865, fax 0180-423583
E-mail: jj.verhage@kliksafe.nl

Aanlevertijd:

Uiterlijk **woensdag 17.00 uur** vóór de datum van verschijning van De Saambinder in de daarop volgende week.

Opgaven kerkdiensten en beroepingswerk aan:
Kerkelijk bureau Geref. Gemeenten,
postbus 608, 3440 AP Woerden,
tel. 0348-489900, fax 0348-483599,
e-mail: kbagg@cbagg.nl

Advertenties en familieberichten aan:
Administratie van De Saambinder:
J. Honkoop, Jan Willem Frisoehof 53,
2517 LA 's-Gravenhage,
tel. 070-3514465, fax 070-3512718,
e-mail: saambinder-adv@kliksafe.nl
Postbankno. 256686 t.n.v. de administratie van De Saambinder.

Advertenties € 0,70 per mm.
Familieberichten € 0,40 per mm.
Deze prijzen zijn excl. 19% btw.

Advertenties dienen **uiterlijk donderdag** in het bezit van de administratie te zijn.
Rouwadvertenties
uiterlijk maandagmorgen 9 uur.

Abonnementenadministratie

Adreswijzigingen enz. aan:
Kerkelijk bureau Geref. Gemeenten,
postbus 608, 3440 AP Woerden,
tel. 0348-489900, fax 0348-483599,
e-mail: kbagg@cbagg.nl

Betalingen abonnementsgelden:
Postbanknr. 64327 t.n.v. De Saambinder-
abbonementen te Woerden.

Abonnementsprijzen (bij vooruitbetaling):
voor Nederland: € 11,50 per halfjaar
(te betalen per 1 april en 1 oktober);
voor het buitenland:
€ 23,- per jaar + extra portiekosten.
Canada \$ 110,-; USA \$ 110,-.

Correspondentie-adres
Noord-Amerika:
Mr. Clarence Bleeker
1233 Leffingwell Av, N.E.,
Grand Rapids, Michigan,
U.S.A. 49505.

De redactie kan niet aansprakelijk worden gesteld voor de inhoud van: de advertenties en de (recensies van de) aangekondigde boeken.

Maar daarmee is niet gezegd dat mensen die de reformatische levensovertuiging zijn toegedaan, immuun zijn voor het ontkerstende kerstvirus. Integendeel. Ook zij zoeken in deze dagen sfeer. Inderdaad, de kerstboom ontbreekt. Nog wel. Maar de kersttakjes, de kerstklokken, het kerstcadeau en de kerstmaaltijd hebben hun intrede gedaan. Met het gevaar dat de boodschap waar het met Kerst om gaat op de achtergrond raakt. Dat laatste was precies de reden waarom er in de kerkgeschiedenis door verschillende theologen bezwaar is gemaakt tegen het herdenken van Christus' geboorte op een speciale dag. De herdenkingsdag kon snel verworden tot een herdenkingsfeest waarbij de feestvreugde de innige overdenking van het heilsfeit zou verdringen.

Vroege Kerk

Het is algemeen bekend dat de datum voor het kerstfeest, 25 december, niets van doen heeft met de datum waarop de Heere Jezus daadwerkelijk werd geboren. Oorspronkelijk waren er ook veel christelijke gemeenten, bijvoorbeeld in Klein-Azië en in Spanje, die de geboorte van de Heere Jezus op een andere datum (6 januari) vierden. De gemeente in Rome besloot echter al vrij snel om op 25 december het heilsfeit te herdenken. Dat was namelijk de datum waarop het heidense Natalis Invicti, de dag van de onoverwonnen zon, werd gevierd. Als tegenwicht voor de heidense sfeer op dit lichtfeest, gingen de christenen de komst van het Licht der wereld herdenken. Het besluit het Kerstfeest op 25 december te houden is dus ingegeven door het zoeken naar een alternatief voor het heidense feest!

Vanuit Rome verbreidde dit gebruik zich in de loop van de vierde eeuw over grote delen van het Romeinse rijk. In het oostelijk deel daarvan werd vooral haast gemaakt met de invoering van deze herdenkingsdag. Het was een signaal in de strijd tegen de volgelingen van Arius, die de eeuwige godheid van Christus loochenden. Gregorius van Nazianze heeft in 379 het kerstfeest op 25 december in de stad Constantinopel ingevoerd en Chrysostomos deed dat in 386 in Antiochië. De lijn is helder: het vieren van het kerstfeest op 25 december was in de vroege kerk een wapen in de strijd tegen het losbandige heidendom en tegen dwalingen binnen de kerk. Dat zegt iets. De kerk moet er

zeker ook op Kerst voor waken niet opnieuw in de ban van het ontkerstende, heidense denken te komen.

Heidense elementen

In de Middeleeuwen vervaagden deze motieven. In de roomse kerk slopen allerlei gebruiken binnen, die alles te maken hadden met on- en bijgeloof. Naarmate het aantal roomse heiligheden toenam, werd er weer gezocht naar dingen die Kerst een extra accent konden geven zodat dit toch het belangrijkste feest bleef. Te denken valt aan kerstspelen en een kerststal. Daarbij werd vaak ook gebruik gemaakt van resten van de heidense Germaanse cultuur. Wie realiseert zich nu nog dat het luiden van de kerstklokken direct teruggaat op het lawaaimaken van de Germanen, die zo probeerden de ronddolende geesten op afstand te houden?

Wie realiseert zich nu nog dat het luiden van de kerstklokken direct teruggaat op het lawaaimaken van de Germanen, die zo probeerden de ronddolende geesten op afstand te houden?

En wie bedenkt nog dat er een directe lijn loopt van de kerstboom en het kerstgroen naar de Germaanse vruchtbaarheidsriten? Met het toevoegen van steeds meer extra's aan de kerstviering bleef er weinig meer over van het echte herdenken van Christus' geboorte. Dat werd nog eens versterkt door de uitzinnigheid die de kerstdagen vaak stempelden. Wijn en dans, brasserijen en dronkenschappen waren aan de orde van de dag.

Bezwaren van Luther en Calvijn

Het waren vooral deze ontsporingen die de reformatoren ertoe brachten om zich te keren tegen het onderhouden van speciale feestdagen. Luther schreef in 1520: "Gave God dat in de christenheid geen feestdag ware, dat men alle feesten der vromen en der heiligen op de zondag stelde, dan werden vele boze ondeugden nagelaten, door de arbeid der werkdagen werden ook de landen niet zo arm en verkeerdt. Maar nu zijn wij met vele feestdagen geplaagd, tot verderf van de zielen, lichamen en goederen, waarvan veel te zeggen ware." Luther maakte op dat moment vooral bezwaar tegen de losbandigheid op die vierdagen. Later wilde hij het aan-

tal feestdagen beperken tot de herdenking van de heilsfeiten. Het is goed dat te bedenken. De bezwaren tegen vrolijkheid en feestvreugde worden nogal eens toegeschreven aan de 'sombere', sobere Calvijn. Het was echter Luther, die beslist van sfeer hield, die waarschuwde tegen uitbundige feestvreugde!

Dat in Geneve, het centrum van de Calvinistische reformatie, alle feestdagen buiten de zondag waren afgeschaft, was niet het werk van Calvijn. Reeds bij de overgang in 1536 van deze Zwitserse stad naar de reformatie hadden Farel en Viret daartoe besloten. Calvijn verbleef toen nog niet in Geneve. Dat neemt niet weg dat hij zich in deze lijn kon vinden. In zijn correspondentie wees hij er meer dan eens op dat alle feesten buiten de zondag menselijke instellingen waren, dat het onderhouden van die bijzondere dagen het unieke karakter van de zondag in gevaar bracht en dat veel van die feesten werden beheerst door losbandigheid. Zelf herdacht hij daarom de geboorte van de Heere Jezus op de laatste zondag voor de 25e december en preekte hij op de kerstdag gewoon een deel van zijn vervolgstoffen; op 25 december 1555 was dat een hoofdstuk uit het boek Deuteronomium.

Nederlandse kerken

Dit strikte standpunt werd eigenlijk alleen overgenomen door de Schotse kerken. In Nederland heeft men het wel geprobeerd in te voeren. De Nationale Synode van Dordrecht in 1574 bepaalde: "Aangaande de feestdagen naast de zondag is besloten dat men met de zondag alleen tevreden zal zijn. Doch men zal de gewone stof van de geboorte van Christus' s zondags voor de Kerstdag in de kerk behandelen en het volk inzake de afdoening van deze feestdag vermanen." De praktijk bleek echter weerbarstig. Het volk liet de feestdagen niet zomaar los. Doordat er geen kerkdiensten op deze speciale dagen werden gehouden, kregen de mensen nog meer de ruimte om de dagen in ledigheid en dronkenschap door te brengen.

Om dit kwaad in te dammen, gaf de overheid aan de kerken de opdracht om diensten te beleggen. Op de volgende Synode van Dordrecht – in 1578 – werd toch besloten op Kerst en andere christelijke feestdagen diensten te beleggen om "onnutte en schadelijke lediggang te voorkomen." Wel werd op deze vergadering en op

volgende synoden uitgesproken dat plaatselijke kerkenraden er bij de overheid op moesten aandringen de feestdagen af te schaffen. Daar voelde de overheid niets voor en aan het begin van de 17e eeuw was Kerst, de tweede Paas- en de tweede Pinksterdag algemeen bekend en in gebruik. In die geest werd ook besloten op de Nationale Synode van Dordrecht (1618-1619).

Voetius, die een van de afgevaardigden was op deze Nationale Synode, bleef moeite houden met de gewoonte om op 25 december het kerstfeest te vieren. Deze vooraanstaande man uit de Nadere Reformatie heeft dat ook overgedragen op zijn studenten. Onder zijn invloed werd zelfs in de stad Utrecht, waar Voetius in 1634 hoogleraar werd, het vieren van het kerstfeest enige tijd verboden. Alleen de onderhouding van de zondag was naar zijn overtuiging een Goddelijke instelling en alle andere feestdagen "menselijke vindingen."

Dit kort historisch overzicht brengt tot de conclusie dat de viering van Kerst en andere (tweede) feestdagen niet onomstreden is geweest. De instelling was duidelijk bedoeld als tegenwicht voor de uitspattingen op heidense feesten. Het doel was dat christenen die dagen in afzondering zouden doorbrengen en zich zouden voegen onder de prediking van het Woord. Daar drong de Nederlandse overheid ook op aan in de 16e en 17e eeuw, vooral ook omdat het in de praktijk niet lukte de feesten geheel te weren. Kerstfeest geldt vandaag de dag nog als het belangrijkste feest. Dat geldt voor de hele Westerse wereld. Het gehele maatschappelijke verkeer komt tot stilstand. Zelfs Amerikaanse winkels die alle dagen van het jaar 24 uur per dag open zijn, gaan met Kerst dicht. Kerstfeest is het feest dat geen mens wil missen.

De zorg van de kerk in de loop der eeuwen heeft ons nu echter wel iets te zeggen. Waar gaat het die dagen om? Om de gezelligheid, de sfeer, de kado's? Voor miljoenen is dat zo, waarbij christelijke liederen nog wel zijn toegestaan om sfeer en de feestvreugde te verhogen. Tot in winkelcentra begeleidt het "Stille Nacht" het koopgedruis. Aandacht voor het kerstfeest is er zeker. Maar het is alles bij elkaar uiterst oppervlakkig. Het was veelzeggend dat een grote Nederlandse krant twee jaar geleden op 27 december kopte "Na Kerst de kater." Dat gevaar gaat – nogmaals – de reformatorische kring niet voorbij. Van-

zelfsprekend mag het die dagen gezellig zijn. Het is in onze jachtige, individualistische tijd goed dat er momenten zijn waarop gezinnen in alle rust bij elkaar zijn. Laten we daar ook zuinig op zijn. Evenzo is het goed die dagen ook in het bijzonder aandacht te geven aan mensen die in eenzaamheid leven: bejaarden, alleenstaanden, weduwen en weduwnaren. Zij hebben het op bijzondere dagen vaak extra moeilijk. Hoe milddadig kan het dan zijn als iemand uit de gemeente oog voor hen heeft. Ook dat maakt naar het woord van de apostel Jacobus deel uit van onze "redelijke godsdienst." Maar Kerst mag niet gedomineerd worden door feestvreugde, gezelligheid en kado's. Daarmee raakt de kern van de kerst-

boodschap op de achtergrond. De boodschap waar het om gaat, is dat God Zijn Zoon geboren deed worden in een beestenstal om zondaren te redden. Zij die daar weet van krijgen in hun leven, hebben aan twee dagen niet genoeg om dit wonder te overdenken. De gereformeerde theoloog dr. J.J. Mak schreef begin jaren zestig: "Een compromis voldoet niet en volstaat niet. Alleen in verwerping van de mens en het menselijk kunnen en onvoorwaardelijke erkenning van Christus als Kyrios, de Heere, is feestviering in christelijke stijl mogelijk dat wil zeggen zonder openlijk of clandestien aan de wereld cijns te betalen."

Klaaswaal,

ds. G.J. van Aalst

*V*an Christus' heilzame en blijde geboorte

*Zijt welleskom, o machtig Koning
Zijt welleskom, o kleine Kind!
Gij Die ons also hebt bemind,
Dat Gij verlaat des hemels woning
En komt in dit bedroefde dal
Daar kruis en ramp Uw deel zijn zal.*

*O grootheid der verborgenheden
God is in 't vlees geopenbaard!
Nooit kan dit zijn genoeg verklaard
Voor 't zwak begrip van mensenreden
Want zulk een grote wonderdaad
Al ons verstand te boven gaat*

*O Schone boven alle schonen
Die d' eng'len doet hun luister aan
Gelijk de held're zon de maan
Hoe komt Gij dus veracht U tonen
En hebt in deze Uwen staat
Noch heerlijkheid noch schoon gelaat!*

*Gij komt als Vreemd'ling hier beneden
Om ons te geven erfelijk
Tot ons huis 't hemels Koninkrijk
En werd een Zoon des mensen heden
Opdat Gij weder maken zoudt
Dat God ons voor Zijn zonen houdt*

Willem Sluyter (1627-1673)

Onopgeefbare verbondenheid

In de achterliggende weken debatteerde de Generale Synode van de Protestantse kerk in Nederland over de nota over de verhouding van de PKN tot Israël en de Palestijnen. Daarbij stond de uitdrukking 'onopgeefbare verbondenheid' centraal.

Wat betekent dat in het huidige tijdsgewricht en onder de huidige omstandigheden in Israël? De uitdrukking komt niet uit de lucht vallen. In de kerkorde van de PKN komt Israël al direct in artikel 1 aan de orde: "De Protestantse Kerk in Nederland is overeenkomstig haar belijden gestalte van de ene heilige, apostolische en katholieke of algemene christelijke Kerk, die zich, delend in de aan Israël geschonken verwachting, uitstrekt naar de komst van het Koninkrijk van God." De uitdrukking 'onopgeefbare verbondenheid' komt hierin niet voor. We vinden die in lid 7 van dit artikel. Daar staat: "De kerk is geroepen gestalte te geven aan haar onopgeefbare verbondenheid met het volk Israël." Deze zinsnede staat in de nota, die ter synode diende, centraal.

Het Israëlisch-Palestijns-Arabisch conflict

De nota met de titel "Het Israëlisch-Palestijns-Arabisch conflict" geeft allereerst een schets van de situatie in het Midden-Oosten. Vervolgens wordt ingegaan op de relatie tussen de PKN en het Midden-Oosten. Voor ons van belang is vooral hoofdstuk 4, waarin theologische grondlijnen worden getrokken en het laatste, vijfde hoofdstuk waarin een aantal conclusies is opgenomen. Uiteraard is het niet de bedoeling deze nota hier in dit commentaar te bespreken. Ik wil me in dit commentaar wat richten op de zinsnede 'onopgeefbare verbondenheid'. Het is een uitdrukking van innige en onverbreekbare verbondenheid met het Joodse volk. Of gaat het om verbondenheid met Israël als volk en staat? Daarmee hebben we meteen al een punt aangesneden waarover de meningen verdeeld blijken te zijn. Waarvoor staat het woordje "Israël"? De discussie ter synode heeft niet tot conclusies geleid. Door het modera-

men van de synode zal nu eerst een definitief plan worden opgesteld. Daarna zullen er hoorzittingen gehouden worden waarin allerlei groepen, die betrokken zijn bij het Midden-Oosten, in de gelegenheid worden gesteld hun zegje te doen. In april 2008 zal er een eindvoorstel komen.

Verbondenheid

Het onderwerp is ook voor ons van belang. De aandacht in de media voor de problematische situatie waarin de Palestijnen verkeren kan het juiste zicht op de bijbelse plaats van Israël uit het oog doen verliezen. We behoe-

Nog geen 25 % van de protestanten en nog geen 8 % van de rooms-katholieken zegt dat hun kerk 'onopgeefbaar verbonden' moet zijn met Israël.

ven natuurlijk niet alles wat de staat Israël doet, goed te keuren. Verre van dat. Maar we moeten het conflict in het Midden-Oosten wel in de juiste verhoudingen blijven zien. En daarbij is in de eerste plaats van belang hoe daarover in het Woord van God gesproken wordt. We zijn zo spoedig geneigd om ook dit conflict uitsluitend te bezien vanuit volkenrechtelijk oogpunt. Uit een in opdracht van de pro-Palestijnse organisatie United Civilians for Peace (Verenigde burgers voor vrede) uitgevoerd onderzoek onder 640 rooms-katholieken en protestanten blijkt dat twee derde van de ondervraagde katholieken en driekwart van de protestanten vindt dat de kerk zich evenzeer met de Palestijnen als met Israël verbonden moet voelen. Nog geen 25 % van de protestanten en nog geen 8 % van de rooms-katholieken zegt dat hun kerk 'onopgeefbaar verbonden' moet zijn met Israël. Zelfs is 69 % van de rooms-katholieken en 60 % van de protestanten tegen zo'n verbondenheid.

Aandacht voor Palestijnen

Daaruit blijkt wel dat het om een gevoelige materie gaat in een kerk die zowel een duidelijke pro-Israël als een pro-Palestijnse stroming kent. Zo stelde een van de synodeleden dat hij vindt dat de PKN te eenzijdig richting Israël kijkt en daarbij het lijden van de Palestijnen te gemakkelijk vergeet. Deze spreker weet zich verbonden met Israël, maar ook met de Palestijnen en dan vooral met de Palestijnse christenen. Hij stond daarin niet alleen. Veel sprekers waren van mening dat de PKN te laat en te weinig aandacht heeft gekregen voor de Palestijnen. Dat we de Palestijnse christenen niet moeten vergeten, is duidelijk. Onlangs heeft ds. C.J. Meeuse daarop gewezen (*Reformatisch Dagblad* van 22 november 2007). Hun positie is heel moeilijk. Hun mede-Palestijnen, veelal moslim, verguizen hen. In Gaza-stad liep dat onlangs zelfs uit op een moord op een van hen. En hoewel er pogingen worden gedaan om Messiasbelijden- de Joden en Palestijnse christenen met elkaar in gesprek te brengen – en gelukkig zijn er op dit punt hoopvolle ontwikkelingen – blijkt dat in de praktijk niet altijd even gemakkelijk te gaan. De Palestijnen behoren immers tot het volk waarvan de Joden door middel van zelfmoordaanslagen enz. zoveel te lijden hebben. En aan de andere kant behoren de christen-Joden in de waarneming van de christen-Palestijnen tot het Israëlische volk dat de Palestijnen onderdrukt.

Verschuiving

Maar terug naar de zinsnede 'onopgeefbare verbondenheid'. Die zinsnede komt niet zomaar uit de lucht vallen. Daar is een langdurige ontwikkeling aan vooraf gegaan. Om de reikwijdte daarvan te bevatten, kunnen we niet om die ontwikkeling heen. Ik zal proberen die kort te schetsen. Daaruit zal blijken dat er sprake is van een verschuiving in de loop der jaren. Een verschuiving van de visie op Israël als object van zending naar het gesprek met Israël.

Onder de indruk van de afgrijselijke gebeurtenissen van de Tweede Wereldoorlog werd de gedachte weer levend dat het volk Israël een geheim met zich draagt, waardoor het een aparte rol speelt in het geheel van de mensheid. Een gevolg van dat vernieuwde besef is dat in 1942 in de Nederlandse Hervormde kerk de Raad voor Kerk en Israël wordt opgericht. Uit wat over de doelstelling van

die raad is gezegd in die dagen, is dat wat de voorzitter van de raad verwoordde de kern: "De Raad voor Kerk en Israël wil zijn arbeid aanvangen in de diepe overtuiging, dat de Kerk, met name de Hervormde Kerk ten opzichte van Israël een helaas veelszins verwaarloosde, maar niettemin zeer ernstige roeping heeft (...) zeer speciaal in deze zin, dat zij in het volk der Joden een door God haar gewezen zendingsobject moet zien, dat moet worden teruggeleid tot zijn ware Koning Jezus Christus." We vinden die opvatting ook terug in artikel VIII van de Hervormde Kerkorde van 1951: "De Kerk richt zich in het gesprek met Israël tot de synagoge en tot allen, die bij het uitverkoren volk behoren, om hun uit de Heilige Schrift te betuigen, dat Jezus de Christus is." Is in deze opvatting al een kentering te bespeuren? Is de verkondiging van het Evangelie aan de Joden al gesprek met Israël geworden? Ja, nog wel met het besef van de opdracht van de Koning van de Kerk om de Joden vanuit de Heilige Schrift te betuigen dat Jezus de Christus is.

Niet volgroeid

Daarvoor had Israël een eigen plaats gekregen in het in 1949 verschenen *Fundamenten en perspectieven van belijden*. De verbondenheid van de kerk met Israël wordt daarin zo onder woorden gebracht: "De gemeente van Jezus Christus is niet volgroeid, noch is het Koninkrijk Gods tot volle openbaring gekomen, zolang niet Israël, op de tijd en wijze bij God bekend, tot zijn Messias is teruggebracht, opdat Israël en de volkerenwereld beide de vrije genade leren bekennen van Hem, die allen onder de ongehoorzaamheid heeft besloten, om hun allen barmhartig te zijn".

We slaan een paar jaar over. De studie *Israël en de kerk*, die in 1959 werd uitgebracht door de Raad voor de verhouding van Kerk en Israël in opdracht van de Generale Synode der Ned. Hervormde Kerk, is zoals blijkt uit de inleiding een middel om de gemeente hulp te geven in het verder speuren naar de weg van God met het joodse volk. In deze studie wordt de vervangingsgedachte afgewezen. Dat gebeurt ook in de handreiking *Israël-volk, land en staat* van 1970.

Gesprek

Ook in de genoemde studie *Israël en de kerk* wordt niet meer gesproken over zending onder de Joden, maar over het gesprek met Israël. Ondanks

de toevoeging dat de kerk de opdracht heeft om "in alle deemoed te getuigen van haar Heer en Heiland", krijgt het toch allemaal wat vrijblijvends. Dat vindt zijn weerslag in het reeds genoemde artikel 1-7 van de Kerkorde van de PKN van 2003. Daarin wordt de noodzaak om de Naam van Christus bekend te maken onder de Joden niet meer genoemd. Het spreken over Jezus als de Messias is geen centraal aandachtspunt meer. Dat blijkt ook uit artikel 2 van Ordinantie 1 over het belijden. Met betrekking tot het gesprek met Israël staat daar in lid 1: "De kerk is geroepen in al haar geledingen het gesprek met Israël te zoeken en gestalte te geven aan de verbondenheid met het volk Israël."

Opdracht

In de theologische grondlijnen van de nota *Het Israëlsch-Palestijns-Arabisch conflict* wordt nader ingegaan op de in de kerkorde verwoorde aan Israël geschonken verwachting, waarin de kerk deelt en die zich uitstrekt naar de komst van het Koninkrijk van God. Eschatologisch (met het oog op de toekomst) zal het "bovenal moeten gaan om de vraag, hoe Joden en christenen samen, op basis van een gedeelde verwachting, zich kunnen inzetten voor verzoening, vrede en gerechtigheid als fundamentele aspecten van de verwachting van het Koninkrijk van God." Gedeelde verwachting. Waaruit bestaat die dan, vraag ik me af? Als we het alleen hebben over het hier en nu en over de plicht van elk mens om het goede voor elkaar te zoeken, dan kan men zich daarbij nog wel iets voorstellen. Maar als het gaat om de toekomst die leidt naar het einde van alle tijden,

wat is er dan te delen? Er is dan alleen wat te delen als Joden en heidenen samen komen tot de kennis van Christus, als de enige Naam onder de hemel tot zaligheid gegeven. Samen delen in het heil dat Jezus voor Zijn Kerk verwierf betekent deel hebben aan de volheid van Zijn verdienste. Dan alleen zal de kerk uit Joden en heidenen in Christus tot een nieuwe mens geschapen, vrede hebben. Het zal zijn één lichaam, verzoend door het kruis.

Node mis ik in de nota van de PKN de blijvende Schriftuurlijke opdracht om aan de Joden het Evangelie bekend te maken. Dat is de opdracht van de kerk. Ondanks de vijandschap die daarbij ondervonden wordt. Dat neemt de eis van barmhartigheid voor Joden en Palestijnen niet weg. Dat is ook christenplicht.

Vanuit de wetenschap dat ons kennen maar ten dele is, moeten we er voor oppassen dat we al te onherroepelijke uitspraken doen over de toekomst van Israël. Het is mijn stellige overtuiging dat de kerken daarin een dure roeping hebben. Een onopgeefbare verbondenheid vanuit het Woord. Ik denk aan wat de Joodse Pinchas Lapide eens zei op een conferentie in Duitsland: "Jullie christenen hebben in de loop der eeuwen al het mogelijke geprobeerd om ons Joden, te bekeren. Met vervolging en dwangdoop; met middeleeuwse godsdienstgesprekken en inquisitie; in de vorige eeuw met Jodenzending, en de laatste tijd ook met oecumenische dialoog. Maar de enige methode, die jullie eigen apostel Paulus toestaat: het jaloers maken, kijk dáár zijn jullie nou nog nooit in geslaagd!"

Capelle aan den IJssel, ds. W. Silfhout

2

Achter de cijfers

Ondanks het omvangrijke vertrek naar andere kerken en de verliezen aan de onkerkelijkheid zijn de Gereformeerde Gemeenten een van de weinige kerken in Nederland die een voortdurende groei vertonen. In een halve eeuw tijd groeide het ledental met ruim 70 procent. Dat is vooral een gevolg van het betrekkelijk hoge geboortecijfer.

Sinds 2005 bevat ons jaarboek ook gegevens over de aantallen gedoopten en overledenen, alsmede van het aantal personen dat openbare geloofsbelijdenis aflegde. Op die manier hebben we tegenwoordig bijna een complete bevolkingsboekhouding. Die cijfers bevestigen dat de Gereformeerde Gemeenten inderdaad een groot geboorteoverschot hebben.

Tegenover de geboorte van een kleine 2200 kinderen per jaar, staan slechts 600 overlijdensgevallen. Het grootste deel van dat geboorteovershot lekt echter weg door de overgangen naar andere kerken of de onkerkelijkheid. In 2006 was dat zelfs driekwart van het geboorteovershot.

Met een geboortecijfer van 21,1 promille zitten we bijna op het dubbele van het Nederlandse geboorteniveau. Aangezien onze kerkelijke statistiek deze cijfers nog niet zo lang verstrekt, zijn exacte vergelijkingen met het verleden niet mogelijk. Wel biedt de verhouding tussen het aantal leden en doopleden een zekere indicatie voor de leeftijdsopbouw en daarmee indirect ook voor het geboortecijfer. Eind 2006 stonden tegenover elke 100 belijdende leden 86 doopleden. Een halve eeuw geleden waren dat er nog 99.

Dalende lijn

Nu is de leeftijdsopbouw ook wel van invloed op het geboortecijfer, maar onmiskenbaar was er in onze gemeenten in deze periode sprake van een dalende gezinsgrootte. Te vrezen valt dat een verdere doorwerking van emancipatorische en hedonistische motieven de gezinsgrootte zal doen afnemen. Op den duur zal het geboorteovershot niet meer voldoende zijn om het vertrekovershot te compenseren, zodat het ledental van het kerkverband in dalende in plaats van in stijgende lijn zal gaan. Nu wordt wel gesteld dat een kerk zou moeten groeien door werfkracht naar buiten. Dat is zeker waar. Wanneer daar in de huidige situatie geen sprake van is, zullen we de schuld bij onszelf moeten zoeken, al moeten we ook in rekening brengen dat in de huidige gesecculariseerde of vaag religieuze cultuur mensen uiterst moeilijk te bereiken zijn met de bijbelse boodschap van zonde en genade. Maar ook over één verloren schaap dat weer gevonden wordt, over één zondaar die zich bekeert, zal er blijdschap zijn in de hemel (Luk. 15:7). We moeten echter niet denken dat kerkgroei als gevolg van natuurlijke aanwas van minder betekenis en minder waarde is. Als op die manier de kerk wordt uitgebreid, is dat een voluit bijbelse weg. „Weest vruchtbaar en vermenigvuldigt”, zo luidde Gods opdracht bij de schepping (Gen. 1:28). Zo mag er de bede en de verwachting zijn dat God Zijn Kerk in stand zal houden en uitbreiden door middel van de kinderen die in de gezinnen

van de gemeenteleden geboren worden en in de kerk het sacrament van de doop ontvangen hebben. Het verbond met Abraham Zijn vriend, bevestigt Hij van kind tot kind.

Ongelijke groei

In een halve eeuw tijd is er in de Gereformeerde Gemeenten veel veranderd. Ook als we naar de cijfermatige kant kijken. Tussen 1957 en 2007 was er in totaal een toename van bijna 44.000 leden. Van 59.737 naar 103.278. Daarbij laten we de gemeenten van Carterton en Randburg buiten beschouwing. Dat is om precies te zijn een stijging van 72,9%. Dat is belangrijk meer dan de toename van de hele Nederlandse bevolking in diezelfde periode.

In een halve eeuw tijd is er in de Gereformeerde Gemeenten veel veranderd. Ook als we naar de cijfermatige kant kijken. Tussen 1957 en 2007 was er in totaal een toename van bijna 44.000 leden.

Niet alle gemeenten deelden in die groei. Er werden zelfs 13 gemeenten opgeheven (een op de tien). Dat waren overwegend kleine gemeenten, maar daar behoorde ook de gemeente van Rotterdam West bij, die in 1957 nog 707 zielen telde. Een niet onbelangrijk aantal gemeenten (39) werd kleiner. Met name stedelijke gemeenten. Sommige liepen zelfs fors terug. Maar verreweg de meeste gemeenten (80 van de 132) vertoonden groei. Een deel daarvan (31) groeide minder dan de landelijke toename van het kerkverband, maar er waren eveneens tal van gemeenten (49) die sterker groeiden. Daar waren ook stedelijke gemeenten bij zoals Amersfoort, Apeldoorn, Dordrecht, Gouda en Groningen. Sommige gemeenten groeiden zelfs veel en veel sterker dan de toch al flinke groei die de Gereformeerde Gemeenten in deze periode doormaakten. Gelukkig kwamen er in de afgelopen 50 jaar ook nieuwe gemeenten bij. Dat waren er 37. Eerlijk gezegd, meer dan ik gedacht had. En dan is de gemeente van 's-Gravenhage Zuid die in dezelfde periode ook weer werd opgeheven, hier niet meegerekend. Vanwege het predikantentekort is er onder ons nu eenmaal een terughou-

dendheid in het stichten van nieuwe gemeenten, ook wanneer het gaat om het splitsen van zeer grote gemeenten. Sommige van die nieuwe gemeenten zijn inmiddels de grens van duizend zielen al ruimschoots gepasseerd.

Niettemin bleef, vergeleken met de forse groei van het totale ledental, de groei van het aantal gemeenten beperkt. Vandaar dat de gemiddelde omvang van onze gemeenten steeg. Bedroeg die in 1957 453 zielen, thans is die gestegen tot 662. Dat is betrekkelijk hoog vergeleken met andere kerkverbanden in de gereformeerde gezindte. Bij de Gereformeerde Gemeenten in Nederland is de gemiddelde gemeentegrootte 465 zielen, bij de Christelijke Gereformeerde Kerken 407 en bij de vrijgemaakten 458.

Werkgelegenheid en bouwstromen

De zeer uiteenlopende groei of achteruitgang van het ledental van onze gemeenten heeft allerlei oorzaken. Vaak zijn die niet zozeer van geestelijke maar van maatschappelijke aard. Ongetwijfeld zijn er tal van voorbeelden op te sommen van gemeenten die jarenlang vacant waren geweest en aanzienlijk gingen groeien nadat de lege plaats op de kansel vervuld was. Uit de vooroorlogse jaren is bekend dat de kleine gemeente Utrecht na de komst van ds. M. Heikoop sterk in ledental toenam.

Maar er is in dit verband meer te noemen. Werkgelegenheid bijvoorbeeld. De grote omvang die onze Rotterdamse gemeenten vroeger hadden, hield duidelijk verband met de ruime werkgelegenheid die deze stad bood. Werkgelegenheid die op het Zeeuwse en Zuid-Hollandse platteland veel minder te vinden was. Die werkgelegenheidsfactor is nog steeds relevant. Die verklaart mijns inziens waarom in de particuliere synode Zuid de afgelopen 50 jaar de groei beneden het gemiddelde van het hele kerkverband lag (50% in plaats van 73%).

Van belang is ook dat mensen tegenwoordig vrijer zijn in de keuze van hun woonplaats. Voorheen woonde men veelal in de plaats waar men zijn werk had. Arbeiders gingen vroeger lopend en later op de fiets naar hun werk. Nu is dat anders. Mensen reizen dagelijks over een betrekkelijk grote afstand naar hun werkplek. Vandaar de trek uit de grote stad van leden van de Gereformeerde Gemeenten naar de randgemeenten of nog verder weg. Thans beïnvloedt de planologie van de overheid de groei van kerkelijke

gemeenten. Dat geldt ook voor het platteland. Jonge gezinnen vestigen zich in plaatsen waar veel gebouwd wordt. Dat kan er toe leiden dat de ene kerkelijke gemeente achteruitgaat, terwijl de andere fors groeit. De aanwezigheid van reformatorische basisscholen of scholengemeenschappen voor voortgezet onderwijs beïnvloedt ook de keuze van de woonplaats en is daarmee van invloed op de groeicijfers van kerkelijke gemeenten. In het algemeen geldt dat gemeenten met veel jonge en grote gezinnen kunnen rekenen op een stijgend ledental.

Het steeds verder teruglopen van het kerkbezoek en het ledental waardoor opheffing onvermijdelijk is, is voor een gemeente altijd een pijnlijke zaak, of dat nu in de stad is of op het platteland. Jarenlang mocht daar immers het Woord van God verkondigd worden. Mensen hebben er hun herinneringen. Hun ouders hebben er wellicht ook gekerkt.

Met name het teruglopen van de Rotterdamse gereformeerde gemeenten trekt de aandacht. Maar voor de andere grote steden geldt hetzelfde. Zeker voor onze mensen is het leefklimaat daar weinig aantrekkelijk. Je kunt het ze niet kwalijk nemen als ze naar elders verhuizen. Je ziet de laatste jaren zelfs dat de opkomende allochtone middenklasse vanuit de oude stadswijken naar de omliggende randgemeenten trekt. Ook zij vinden de grote stad geen geschikte omgeving om hun kinderen te laten opgroeien. Toch heeft het voor ons zijn waarde om in het grootstedelijk milieu present te zijn. Wat dat betreft is het wellicht gewenst om de Theologische School aan de Boezemsingel te laten, maar dat is de persoonlijke mening van de schrijver van dit artikel.

God niet verzoeken

Zo biedt onze kerkelijke statistiek inzicht in allerlei ontwikkelingen. Maar hoe nauwkeurig ze ook wordt opgesteld en hoe minutieus wij ze ook uitpluizen, de waarde daarvan is uiteindelijk maar beperkt. Gods statistieken zijn immers zo geheel anders dan de onze. Er loopt een breuklijn door de gemeenten. Niet door het kerklidmaatschap wordt een mens zalig, maar door een waar geloof, dat ons Christus en al Zijn weldaden deelachtig maakt. Het is niet alles Israël wat Israël genaamd wordt en ook niet alles Israël wat in de kerkelijke administratie tot Israël

gerekend wordt. Dat relativeert onze kerkelijke statistieken. Groei in de breedte is niet hetzelfde als groei in de diepte.

Maar we mogen, zo zeggen onze Dordtse Leerregels, God niet verzoeken „door het scheiden van die dingen, die God naar Zijn welbehagen heeft geweld dat tezamen gevoegd zouden blijven”. De apostelen en de leraars die hen zijn gevolgd, verzwegen niet dat voor de wedergeboorte een bovennatuurlijke werking van God noodzakelijk was. Nochtans heb-

ben ze niet nagelaten het volk „door heilige vermaningen des Evangelies te houden onder de oefening des Woords, der Sacramenten en kerkelijke tucht”. „Want door de vermaningen wordt de genade medegedeeld en hoe vaardiger wij ons ambt doen”, aldus onze Dordtse vaderen, „des te heerlijker vertoont zich ook de weldaad Gods, die in ons werkt en Zijn werk gaat dan allerbest voort” (DLR hoofdstuk 3 en 4, par. 17).

Apeldoorn,

C.S.L. Janse

BOEKENNIEUWS

W.B. Kranendonk, Hulp van God verkregen hebbende, uit het leven van ds. J. Mijnders. Den Hertog Houten, 256 blz. € 17,90.

We lezen met elkaar uit de inleiding van de auteur: 'De avonden verliepen volgens een vast patroon. Na binnenkomst een kop koffie en dan begon ds. Mijnders te vertellen. Het daglicht maakte plaats voor schemering die ongemerkt overging in donkerte. En intussen zat de emerituspredikant op zijn praatstoel om te verhalen hoe hij ondanks eigen zonden in zijn leven de hulp en nabijheid van de Heere had mogen ervaren. Dat was ook het oogmerk waarom hij ermee instemde dat zijn levensgeschiedenis op papier werd gezet. Om te vertellen dat God goed is voor slechte mensen...'. Dat de herinneringen van een predikant reeds tijdens zijn leven verschijnen is niet uniek. Ds. A. Hofman en ds. W.C. Lamain deden het ook. Twaalf gesprekken, die steeds een hele avond duurden, zijn de basis voor deze biografie. Aan de hand van de uitgewerkte gespreksverslagen is het verhaal geschreven. Voor de redactionele verwerking is de oud-catechisant van ds. Mijnders, W.B. Kranendonk, verantwoordelijk zoals hij zelf schrijft in zijn 'Verantwoording'. De inhoud is door ds. Mijnders nagelezen en geautoriseerd. Het zijn zijn ervaringen en zijn waarnemingen. De boodschap voor de lezer van deze persoonlijke en ambtelijk herinneringen is kort samen te vatten: hoe goed het is om de Heere te dienen!

Praktikaal, zou hij zelf zeggen. Je hoort onze vaderlijke vriend als het ware in de

25 korte, prettig leesbare hoofdstukken vertellen! En wanneer ik nu de opschriften van deze 25 hoofdstukken zou overnemen dan hebt u precies een overzicht van zijn leven en van Gods leiding daarin. Van hst. 1 'Vanaf mijn kindse dagen' tot hst. 25 'Wat onderscheidt u'. Tot slot zijn twee bijlagen aan deze uitgave toegevoegd: de intredeprek in Veenendaal en de herdenkingsprek t.g.v. zijn 25-jarig ambtsjubileum in Ridderkerk. Veel foto's maken het geheel aantrekkelijk om te gaan lezen. En als je begint, dan houd je niet meer op. Zo is het mij ten minste vergaan. Met veel herkenning lees je dan de ernst en de humor soms. Er komt veel in mijn herinnering terug. Wat we in de loop van de jaren dat we met onze broeder mogen omgaan, bij verschillende gelegenheden gehoord hebben. Herkenning ook vanuit zijn en mijn tweede gemeente Ridderkerk. Herkenning ook vanuit de gemeente van 's-Gravenhage, waar hij persoonlijk en ambtelijk 'geoeftend' is o.a. onder de bediening van ds. P. Honkoop sr. Bekende namen! Zo staan bijvoorbeeld op bladzijde 78 de drie foto's van mijn onvergetelijke ooms, de gebroeders Verweij, die daar in de kerkenraad dienden samen met ouderling Mijnders, mannen aan wie hij en ik zulke goede herinneringen mogen hebben. Mag ik een stukje aanhalen? 'Daarom ging ik even aan bij tante Aal Verweij, de vrouw van Marinus, om te vragen waar ds. De Wit in Moerkapelle woonde. Daar aangekomen vertelde ik haar wat ik van plan was (de predikant laten weten, dat hij zich vergist had door te bedanken voor het beroep, want Mijnders had er

zoveel werkzaamheden mee gehad...). Tante Aal liet me uitpraten en zei toen: 'Ik wil je het adres wel geven, maar ga nooit naar ds. De Wit toe. Ga maar vlug naar huis met al je werkzaamheden'. Dat was niet mis. Maar ze had wel gelijk. Het was alsof de Heere me zei: 'Gij dwaas'. Nu, leest u zelf maar hoe God nog steeds dwazen

leidt en niet moe wordt. Hoe een belofte achter gelaten werd in de kelder. Hoe een mens onvoorwaardelijk mag capituleren. Hoe de Heere wijs en voorzichtig leidt. Lees dit, jong en oud!

Klaaswaal,

ds. G.J. van Aalst

diking Zijn Naam groot mag worden gemaakt, dat zondaren tot bekering mogen komen en Zijn kinderen gebouwd mogen worden op het vaste fundament dat er is in Christus Jezus.

Kerkenraad Geref. Gemeente Lelystad

KERKNIEUWS

■ BEROEPINGSWERK

Beroepen

Te Apeldoorn: ds. W. Harinck te Woerden;
Te Beekbergen, te Krabbendijke
en te Rhenen:
ds. B.J. van Boven te De Valk-Wekerom;
Te Emmeloord en Moerkapelle:
ds. C.G. Vreugdenhil te Vlissingen;
Te 's-Gravenzande:
ds. G.J. van Aalst te Klaaswaal;
Te Rilland-Bath:
ds. A.J. Gunst te Nieuwerkerk;
Te Sint Annaland: ds. W.J. Karels
te Hardinxveld-Giessendam;
Te Waarde:
ds. M. Golverdingen te Boskoop.

Bedankt

Voor Clifton (VS) en voor Meeuwen i.c.m.
Sprang-Capelle:
ds. C. van Krimpen te Oud-Beijerland;
Voor Leiderdorp en Ridderkerk-Slikkerveer: ds. M. Golverdingen te Boskoop.

■ MEDEDELING DEPUTAATSCHAP BUITENLANDSE KERKEN

Ds. J.B. Zippro, predikant van onze zustergemeenten in Noord-Amerika te Grand Rapids, hoopt half februari voor twee weken i.v.m. familiebezoek in ons midden te zijn en enkele preekbeurten te vervullen. Hij heeft laten weten dat de afspraken voor de preekbeurten inmiddels gemaakt zijn.

Wij wensen hem en zijn gezin een goede reis en een gezegende tijd in ons midden.

ds. W. Harinck, secretaris

■ EMERITAAT DS. R. KATTENBERG

De classis Kampen heeft op 11 oktober ds. R. Kattenberg emeritaat verleend m.i. 1 januari 2008. Ds. Kattenberg heeft de wens te kennen gegeven voorlopig nog in Lelystad in de pastorie te blijven wonen. De kerkenraad heeft daar gaarne

in toegestemd. Dominee zal in Lelystad als de Heere daarvoor krachten schenkt - nog zoveel als mogelijk is in de diensten voorgaan.

Het is onze wens en bede dat 's Heeren gunst hierop rusten mag en dat in de pre-

BERICHTEN

■ KERSTBIJeenKOMST HELPENDE HANDEN IN VLISSINGEN

De afd. Walcheren/Zeeuws-Vlaanderen van Helpende Handen belegt op **zaterdag 22 december**, aanvang 14.30 uur, in de Marnixkerk van de Geref. Gemeente van Vlissingen, Marnixplein 41 te West-Souburg, een kerstbijeenkomst, m.m.v. Loes Coppoolse die het kerstverhaal zal vertellen en het Vlissingse kinderkoor "De Jonge Zangers". Opening en meditatie door de voorzitter van de afdeling. Na afloop is er volop gelegenheid om elkaar te ontmoeten.

■ ZANGAVONDEN

Capelle a/d IJssel

Kerstzangavond op **maandag 24 december**, aanvang 19.30 uur, in de Elimkerk van de Geref. Gemeente te Capelle a/d IJssel-Middelwatering, Merellaan 346 (hoek Rivierweg), m.m.v. het gemengd koor "Deo Juvante" te Capelle a/d IJssel/Rotterdam, het jongerenkoor "Heman" en het kinderkoor "De Kleinnoot". Leiding: ds. W. Silfhout. Collecte t.b.v. de activiteitencommissie van de gemeente van "Elim".

Dirksland

Kerstzangavond op **zaterdag 22 decem-**

■ MUTATIES KERKELIJK JAARBOEK 2007

* Pag. 75, **mentor kring Ede/Wageningen**.

Als mentor is benoemd: ing. J. Minderhoud, Dorpsstraat 105a, 3927 BC Renswoude, tel. 0318-574605, mobiel: 06-46161386, e-mail: jaminderhoud@hotmail.com

* Pag. 197, **gemeente Kootwijkerbroek**.

Scriba van de diaconie is nu: W.J. Boone, Garderbroekerweg 89, 3774 JC Kootwijkerbroek, tel. 0342-44 22 62, e-mail: w.j.boone@kliksafe.nl.

ber, aanvang 19.00 uur, in de kerk van de Geref. Gemeente van Dirksland, m.m.v. het jeugdkoor "Iuventa", het gemengd koor "Soli Deo Gloria" en het Dirkslands mannenkoor.

Ermelo

Kerstzangavond op **vrijdag 21 december**, aanvang 19.30 uur, in de kerk van de Geref. Gemeente te Ermelo, Hanengewei 69, m.m.v. het jongerenkoor "Laus Deo" en het gemengd koor "Adorāim". Leiding: ouderling A. Verschoor. Collecte t.b.v. de jeugdbond.

Krimpen a/d IJssel

Kerstzangavond op **zaterdag 22 december**, aanvang 19.30 uur, in de Sebakerk van de Geref. Gemeente te Krimpen a/d IJssel, m.m.v. het Seba-jeugdkoor, het Seba-meisjeskoor, het gemengd koor "Seba" en enkele instrumentalisten. Leiding: ds. P. Mulder. Collecte t.b.v. deputaatschap Bijzondere Noden.

Leiderdorp

Kerstzangavond op **vrijdag 21 december**, aanvang 19.45 uur, in de kerk van de Geref. Gemeente te Leiderdorp, Hoofdstraat 73, m.m.v. het kinder- en jeugdkoor "Cantica Nova" uit Alphen a/d Rijn,

het gemengd koor "Jubilate Deo" en het mannenkoor "Datheen" uit Leiderdorp.

Middelburg

Koor- en samenzangavond op **26 december (2e kerstdag)**, aanvang 19.15 uur, in de Nieuwe Kerk te Middelburg, te organiseren door de stichting Omnis Cantare, m.m.v. het chr. samengesteld mannenkoor Zeeland en enkele instrumentalisten. De leiding is in handen van ouderling J. Nijse uit Middelburg-C. Collecte t.b.v. Zeeland Helpt Roemenië.

Tholen

Kerstzangmiddag op **woensdag 26 december (2e kerstdag)**, aanvang 14.30 uur, in de Rehobothkerk van de Geref. Gemeente te Tholen, ds. G.H. Kerstenstraat 2, m.m.v. het chr. Thools mannenkoor "Rehoboth", het gemengd koor "Crescendo", het jongerenkoor "Hananja" en het jeugdkoor "Sjaloom". Meditatie door ds. C. de Jongste.

Zoetermeer

Kerstzangavond op **zaterdag 22 december**, aanvang 19.30 uur, in de Vredekerk te Zoetermeer, Zwaardslotseweg 44 (hoek Europaweg), m.m.v. het chr. gemengd koor "Deo Favente", het jeugdkoor "Looft den Heere", het koor "Jedut-

hun" en enkele instrumentalisten. Leiding: ouderling J.C. Heijboer van Zoetermeer.

De Vluchtheuvel

**Kantoor Goes - Beatrixlaan 15,
4461 PM Goes - tel. (0113) 213098**

Vertrouwde en vertrouwelijke psychosociale hulpverlening. **De Vluchtheuvel** biedt hulp bij psychische noden, identiteitsproblemen, seksuele problemen, verliesverwerking, huwelijks- en gezinsproblemen. Een verwijzing is niet nodig. De Vluchtheuvel heeft ook psychologen in dienst. Daarvoor is wel een verwijfsbrief van de huisarts nodig. De Vluchtheuvel heeft gesprekslocaties te Goes, Dordrecht, Woerden, Amersfoort, Apeldoorn en Kampen. Wilt u hulp vragen? Twijfelt u of uw hulpvraag wel past bij De Vluchtheuvel? Belt u dan naar het telefonisch spreekuur voor aanmelding en advies. U kunt dat doen iedere werkdag van 10.00 uur tot 12.00 uur op telefoonnr. (0348) 48 99 99. Wilt u De Vluchtheuvel helpen? Wordt donateur! Voor meer informatie hierover kunt u ons bereiken op tel. 0113 - 21 30 98 of stort uw gift op giro.: 43.25.563.

zen; Hoofddorp 19.00 uur ds. Clements; Hoogeveen 19.00 uur ds. Schot; Hoogvliet 10.00 en 16.00 uur stud. Bredeweg; Kampen 9.30 en 15.00 uur leesdienst; Kamperland 16.00 uur ds. C. Harinck; Kapelle-Biezeling 9.30 en 18.00 uur ds. Baan en 14.00 uur leesdienst; Klaaswaal 9.30 en 18.00 uur ds. Gunst; Kootwijkerbroek 10.00 uur leesdienst en 19.00 uur ds. Beens; Krabbendijke 9.30 en 18.00 uur (H.D.) ds. Verschuure en 14.00 uur leesdienst; Krimpen a/d IJssel 9.30 en 16.30 uur leesdienst; Kruijningen 9.30, 14.00 en 18.00 uur ds. Hoogerland; Leerdam 10.00 en 18.00 uur ds. Veenendaal; Leiderdorp 10.00 en 16.30 uur ds. Clements; Lelystad 9.30 uur ds. Kattenberg en 16.00 uur leesdienst; Lisse 10.00 en 16.00 uur ds. Neele; Marknesse 19.00 uur stud. Labee; Meeuwen 15.30 uur ds. Van Dieren; Meliskerke 9.30 en 14.30 uur ds. Moens; Middelburg-Centrum 9.30 en 18.30 uur ds. De Heer en 14.00 uur leesdienst; Middelburg-Zuid 9.30, 14.00 en 18.30 uur leesdienst; Mijdrecht 15.30 uur ds. Verweij; Moerkapelle 9.30 uur ds. P. Mulder en 19.00 uur ds. Driessen; Nieuw Beijerland 9.30 en 18.00 uur leesdienst; Nieuwer ter Aa 19.00 uur ds. Visscher; Nieuwerkerk Zld 9.30 en 15.30 uur ds. Van Aalst; Nieuwe Tonge 10.00 (H.A.) en 18.00 uur ds. Schipper; Nijkerk 9.30 en 14.30 uur ds. Beens; Nunspeet 9.30 en 15.00 uur ds. Schot; Oostburg 10.00 en 15.30 uur ds. Tuinier; Oostkapelle 9.30 uur ds. Joosse en 15.00 uur ds. De Heer; Oostvoorne 15.30 uur ds. Terlouw; Opheusden 10.00 en 18.30 uur leesdienst; Oud Beijerland 9.30 en 18.00 uur ds. Van Krimpen; Oudemirdum 9.30 en 14.30 uur stud. Labee; Puttershoek 15.30 uur ds. P. Mulder; Rhenen 10.00 en 17.30 uur ds. Van Boven; Ridderkerk 9.30 (H.A.) en 17.00 uur ds. De Leeuw; Ridderkerk-Slikkerveer 15.00 uur ds. W.J. Karels; Rijssen-Noord 9.30, 14.30 en 18.30 uur leesdienst; Rijssen-West 9.30 en 18.30 uur leesdienst; Rijssen-Zuid 9.30, 14.30 en 18.30 uur leesdienst; Rotterdam-Alexanderpolder 10.00 uur ds. B. van der Heiden en 14.30 uur ds. Silfhout; Rotterdam-Centrum 19.00 uur stud. Boeder; Rotterdam-IJsselmonde 14.30 uur ds. Brugge; Rotterdam-Zuidwijk 14.30 uur ds. De Leeuw; Scherpenzeel 10.00 en 18.30 uur ds. Schreuder; Scheveningen 10.00 uur ds. Paul en 19.00 uur ds. W. Harinck; Sint Philipsland 15.00 uur ds. Van Manen; Soest 9.30 uur ds. Verweij en 19.15 uur ds. Van der Net; Sprang-Capelle 14.30 uur ds. Melis; Stad a/h Haringvliet 14.30 uur ds. Schipper; Stolwijk 10.00 en 19.00 uur ds. De Waard; Terwolde-De Vecht 14.30 uur ds. Van Belzen; Tholen 10.00 en 18.30 uur ds. De Jongste en 14.30 uur leesdienst; Tricht-Geldermalsen 10.00 en 18.30 uur ds. Pater; Uddel 10.00 en 18.30 uur ds.

KERKDIENTEN

■ ZONDAG 23 DECEMBER 2007

Aagtekerke 9.30 en 14.30 uur leesdienst en 19.00 uur ds. Tuinier; Aalburg 9.30 en 18.00 uur ds. Van Dieren; Aalst 14.30 uur ds. Pater; Alblasserdam 9.30 en 16.30 uur leesdienst; Alphen a/d Rijn 15.30 uur ds. Golverdingen; Amersfoort 9.30 en 16.30 uur ds. Visscher; Arnhem 10.00 uur ds. Kleppe en 16.30 uur ds. Kattenberg; Barendrecht 10.00 uur ds. Terlouw en 16.30 uur leesdienst; Barneveld 9.30 en 19.00 uur leesdienst; Beekbergen 10.00 uur ds. J. Karels; Benthuizen 9.30 en 18.00 uur ds. Silfhout; Berkenwoude 19.00 uur ds. A.B. van der Heiden; Borssele 14.00 uur ds. Hakvoort; Boskoop 9.30 en 16.30 uur ds. W. Harinck; Capelle a/d IJssel-Middelwatering 10.00 en 16.30 uur ds. A.B. van der Heiden; Capelle a/d IJssel-West 10.00 uur ds. Moerkerken en 19.00 uur stud. Bredeweg; De Valk-Wekerom 9.30 en 19.00 uur leesdienst; Deventer 18.45 uur ds. Kattenberg; Dinteloord 10.00 en 18.30 uur ds. Van Manen; Dirksland 10.00 en 18.00 uur

leesdienst; Doetinchem 9.30 (H.A.) en 15.00 uur ds. De Wit; Dordrecht 10.00 en 17.00 uur ds. Brugge; Ede (Noorderkerk, Amsterdamseweg 9) 12.00 (H.A.) en 19.00 uur ds. F. Mulder; Elspeet 10.00 en 18.30 uur stud. Van Rijswijk; Emmeloord 9.30 uur ds. Tanis en 18.00 uur ds. Kleppe; Enkhuizen 10.00 en 16.00 uur ds. Heijkamp; Enter 18.30 uur ds. De Wit; Ermelo 9.30 en 18.30 uur ds. Hogchem; Goes 9.30, 14.00 en 18.00 uur leesdienst; Gorinchem 10.00 en 16.00 uur ds. L. Blok; Gouda 9.30 en 16.30 uur ds. Boogaard; Goudswaard 18.00 uur ds. P. Mulder; 's-Gravenhage 10.00 en 16.30 uur ds. Driessen; 's-Gravenpolder 9.30 en 18.00 uur ds. Hakvoort en 14.00 uur leesdienst; 's-Gravenzande 9.30 en 15.30 uur ds. Vermelij; Haamstede 10.00 uur ds. C. Harinck; Hardinxveld-Giessendam 9.30 en 18.00 uur ds. W.J. Karels; Helvoetsluis 18.00 uur ds. Terlouw; Hendrik-Ido-Ambacht 10.00 en 17.00 uur ds. Mijnders; Herkingen 10.00 uur (H.A.) ds. P. Blok; Hilversum 10.00 en 19.00 uur ds. Van Bel-

Mouw; Urk 10.00 en 17.00 uur ds. Bakker; Utrecht 17.00 uur ds. B. van der Heiden; Veen 9.30 en 18.00 uur ds. Melis; Veenendaal 9.30 uur leesdienst en 16.30 uur ds. Van Belzen; Vlaardingen 10.00 en 16.00 uur stud. Boeder; Vlissingen 9.30 en 16.00 uur ds. Vreugdenhil; Waarde 14.00 uur (bel. en H.D.) ds. Baan en 18.00 uur ds. Van Gelder; Waardenburg 10.00 en 18.30 uur ds. Mondria; Wageningen 10.00 en 18.30 uur leesdienst; Werkendam 10.00 en 18.00 uur ds. M. Karens; Westkapelle 14.00 en 18.30 uur ds. Joosse; Wierden 18.30 uur ds. J. Karels; Woerden 10.00 en 18.30 uur ds. Golverdingen; Wolphaartsdijk 18.30 uur ds. Moens; Yerseke 9.30 en 18.00 uur ds. Meeuse; Zeist 10.00 en 18.30 uur ds. Van Eckeveld; Zoetermeer 16.30 uur ds. Paul; Zwijndrecht 9.30 en 16.30 uur leesdienst; Zwolle 9.30 en 19.00 uur ds. Vogelaar.

■ MAANDAG 24 DECEMBER 2007

Urk 10.00 uur ds. Bakker.

■ DINSDAG 25 DECEMBER 2007

Aagtekerke 9.30 en 14.30 uur ds. Tuinier; Alblasserdam 9.30 en 16.30 uur ds. B. van der Heiden; Amersfoort 9.30 en 16.30 uur ds. Visscher; Andijk 18.30 uur stud. Boeder; Apeldoorn 10.00 en 17.00 uur ds. Kleppe; Barendrecht 10.00 en 16.30 uur ds. Terlouw; Barneveld 9.30 en 19.00 uur ds. Hogchem; Beekbergen 19.00 uur ds. De Wit; Benthuizen 9.30 en 18.00 uur ds. A.B. van der Heiden; Berkenwoude 15.00 uur ds. De Waard; Borssele 16.30 uur ds. Meeuse; Boskoop 9.30 en 16.30 uur ds. Golverdingen; Brakel 14.30 uur ds. Mondria; Capelle a/d IJssel-Middelwatering 10.00 en 16.30 uur ds. Silfhout; Capelle a/d IJssel-West 10.00 uur ds. Moerkerken; De Valk-Wekerom 9.30 en 19.00 uur ds. Van Boven; Delft 15.15 uur ds. A.B. van der Heiden; Dirksland 10.00 en 18.00 uur ds. Schipper; Doetinchem 9.30 uur ds. J. Karels; Dordrecht 10.00 en 17.00 uur ds. Brugge; Ede (Noorderkerk, Amsterdamseweg 9) 12.15 uur ds. F. Mulder; Emmeloord 18.15 uur ds. Kattenberg; Enkhuisen 10.00 en 16.00 uur ds. Heijkamp; Enter 15.00 uur ds. J. Karels; Genemuiden 19.00 uur ds. Schot; Goes 9.30 en 14.30 uur ds. Meeuse; Gorinchem 10.00 en 16.00 uur ds. L. Blok; Gouda 9.30 uur ds. Clements en 16.30 uur ds. Van Eckeveld; 's-Gravenhage 10.00 en 16.30 uur ds. Driessen; 's-Gravenpolder 9.30 en 13.30 uur ds. Hakvoort; Haamstede 19.00 uur ds. Vreugdenhil; Hardinxveld-Giessendam 9.30 en 18.00 uur ds. W.J. Karels; Hendrik-Ido-Ambacht 10.00 en 16.30 uur ds. Joosse; Hilversum 10.00 en 17.00 uur ds. Verweij; Hoogeveen 9.30 en 15.00 uur stud. Bredeweg; Kampen 9.30 en 15.00 uur ds. Tanis; Kapelle-Biezeling 9.30 en 15.00 uur ds. Baan;

Klaaswaal 9.30 en 18.00 uur ds. Van Aalst; Kootwijkerbroek 10.00 en 19.00 uur ds. Beens; Kortgene 14.30 uur ds. C. Harinck; Krabbendijke 9.30 en 14.30 uur ds. Verschuure; Krimpen a/d IJssel 9.30 en 16.30 uur ds. P. Mulder; Kruiningen 9.30 en 18.00 uur ds. Hoogerland; Leerdam 15.00 uur ds. W.J. Karels; Leiderdorp 16.30 uur ds. Paul; Lelystad 9.30 en 16.00 uur ds. Kattenberg; Lisse 10.00 en 16.00 uur ds. Neele; Meeuwen 19.00 uur ds. L. Blok; Meliskerke 9.30 en 14.30 uur ds. Moens; Middelburg-Centrum 9.30 en 14.30 uur ds. De Heer; Middelburg-Zuid 9.30 en 14.30 uur ds. Van Gelder; Middelharnis 9.30 en 18.00 uur ds. Van Manen; Moerkapelle 9.30 uur ds. Paul en 16.00 uur (doventolk) ds. Clements; Nieuw Beijerland 9.30 en 18.00 uur ds. Vermeij; Nieuwdorp 16.30 uur ds. De Heer; Nieuwer ter Aa 9.30 en 15.00 uur ds. Boogaard; Nieuwerkerk Zld 9.30 en 15.30 uur ds. Gunst; Nunspeet 9.30 en 15.00 uur ds. Schot; Oostkapelle 17.00 uur ds. Tuinier; Opheusden 10.00 en 18.30 uur ds. Pater; Opperdoes 10.00 en 16.00 uur stud. Boeder; Oud Beijerland 9.30 en 18.00 uur ds. Van Krimpen; Ouddorp 9.30 en 18.30 uur ds. P. Blok; Poortugaal 9.30 uur ds. Mijnders; Puttershoek 18.00 uur stud. Labee; Rhenen 19.00 uur ds. Van Belzen; Ridderkerk 9.30 en 17.00 uur ds. De Leeuw; Ridderkerk-Slikkerveer 9.30 en 15.30 uur stud. Labee; Rijssen-Noord 9.30 en 15.30 uur ds. Van Dieren; Rijssen-West 9.30 en 15.30 uur ds. De Wit; Rijssen-Zuid 9.30 en 15.30 uur ds. Schreuder; Rotterdam-Alexanderpolder 15.30 uur ds. W. Harinck; Rotterdam-Centrum 10.00 en 16.00 uur stud. Van Rijswijk; Rotterdam-IJsselmonde 14.30 uur ds. Van Krimpen; Scherpenisse 14.30 uur ds. Van Manen; Soest 19.00 uur ds. Visscher; Spijkenisse 19.00 uur ds. Terlouw; Stolwijk 10.00 en 19.00 uur ds. De Waard; Terwolde-De Vecht 19.00 uur ds. Schreuder; Tholen 10.00 en 16.00 uur ds. De Jongste; Uddel 10.00 en 18.30 uur ds. Mouw; Veen 9.30 en 18.00 uur ds. Melis; Veenendaal 9.30 en 16.30 uur ds. Van Belzen; Vlaardingen 19.00 uur ds. P. Mulder; Vlissingen 9.30 en 16.00 uur ds. Vreugdenhil; Waarde 9.30 uur ds. C. Harinck en 17.00 uur ds. Baan; Waardenburg 10.00 en 18.30 uur ds. Mondria; Wageningen 10.00 en 18.30 uur ds. F. Mulder; Werkendam 10.00 en 18.00 uur ds. M. Karens; Woerden 10.00 en 18.30 uur ds. W. Harinck; Yerseke 16.00 uur ds. Van der Poel; Zeist 10.00 uur ds. Van Eckeveld en 18.30 uur ds. Clements; Zwijndrecht 9.30 en 16.30 uur ds. Veenendaal; Zwolle 9.30 en 19.00 uur ds. Vogelaar.

■ WOENSDAG 26 DECEMBER 2007

Aagtekerke 9.30 uur ds. Tuinier; Alblasserdam 9.30 uur ds. B. van der Heiden; Amersfoort 9.30 uur ds. Visscher; Barneveld 9.30

uur ds. Hogchem; Beekbergen 10.00 uur ds. Kleppe; De Valk-Wekerom 9.30 uur ds. Van Boven; Dirksland 10.00 uur ds. Schipper; Elspeet 11.00 uur ds. Schot; Gouda 9.30 uur ds. Clements; Hardinxveld-Giessendam 9.30 uur ds. P. Mulder; Hendrik-Ido-Ambacht 10.00 uur ds. Joosse; Kampen 9.30 uur ds. Tanis; Klaaswaal 9.30 uur ds. Van Aalst; Kootwijkerbroek 10.00 uur (H.D.) ds. Beens; Krabbendijke 10.00 uur ds. Verschuure; Krimpen a/d IJssel 9.30 uur ds. W.J. Karels; Lisse 10.00 uur ds. Neele; Meliskerke 9.30 uur ds. Moens; Melissant 10.00 uur ds. P. Blok; Middelburg-Centrum 9.30 uur ds. De Heer; Middelburg-Zuid 9.30 uur ds. Van Gelder; Middelharnis 9.30 uur ds. Van Manen; Naaldwijk 9.30 uur ds. Paul; Nieuw Beijerland 9.30 uur ds. Vermeij; Nieuwer ter Aa 10.00 uur stud. Van Rijswijk; Nunspeet 9.00 uur ds. Schot; Oosterend-Texel 10.00 uur stud. Boeder; Opheusden 10.00 uur ds. Pater; Poortvliet 9.00 uur ds. Meeuse; Rhenen 11.00 uur ds. F. Mulder; Ridderkerk 9.30 uur ds. De Leeuw; Rijssen-Noord 9.30 uur ds. Van Dieren; Rijssen-West 9.30 uur ds. De Wit; Rijssen-Zuid 9.30 uur ds. Schreuder; Scherpenisse 9.30 uur ds. Gunst; Scherpenzeel 11.15 uur ds. Van Belzen; Sint Annaland 11.00 uur ds. Meeuse; Stolwijk 10.00 uur ds. De Waard; Terwolde-De Vecht 9.30 uur ds. J. Karels; Tricht-Geldermalsen 10.00 uur stud. Bredeweg; Uddel 10.00 uur ds. Mouw; Utrecht 10.00 uur ds. Verweij; Veenendaal 9.30 uur ds. Van Belzen; Waardenburg 10.00 uur ds. Mondria; Wageningen 9.00 uur ds. F. Mulder; Zeist 10.00 uur ds. Van Eckeveld; Zwijndrecht 9.30 uur ds. Veenendaal.

■ EVANGELISATIEPOSTEN

Alkmaar:

Evangelist G. Baan; kerkgebouw 't Wuiver 2-a, Oudorp NH, gem. Alkmaar; samenkomsten iedere zondag om 10.00 en 16.30 uur.

U bent hartelijk welkom in de inloop/bijbelshop 't Wuiver, Stationsweg 96a, Alkmaar (t.o. NS- en busstation). Openingstijden: dinsdag t/m vrijdag van 10.00-16.00 uur, zaterdag van 13.00-17.00 uur.

Amsterdam:

Evangelist J. Krijgsman; kerkgebouw Bij Simon de Looier, Looiersgracht 70. Samenkomsten iedere zondag 10.30 en 17.00 uur.

Eerste kerstdag, 25 december: 10.30 uur ev. J. Krijgsman.

Steun het evangelisatiewerk door uw gift en belangstelling. Breng eens een bezoek aan onze evangelisatiepost. Hartelijk welkom! Openingstijden: dinsdag tot en met zaterdag van 10.00 tot 16.00 uur.

Emmen:

Evangelist C. van Drunen; kerkgebouw Prinsesselaan 6-l te Emmen; samenkomsten iedere zondag om 9.30 en 15.30 uur.

Leeuwarden:

Evangelist S. de Visser; kerkgebouw Achter de Hoven 2-c; samenkomsten iedere zondag om 9.30 en 16.00 uur.

Op vakantie in Friesland? Welkom in onze inloop, die geopend is op vrijdag van 11.00 tot 16.00 uur en zaterdag van 11.00 tot 15.00 uur.

Merksem:

Evangelist A. van Setten; kerkgebouw "De Bron", Oude Bareellei 64; samenkomsten iedere zondag om 10.00 en 17.00 uur.

U bent ook hartelijk welkom in het inloophuis, geopend op dinsdag van 10.00-15.00 uur, donderdag van 15.00-21.00 uur en zaterdag van 11.00-15.00 uur.

Rotterdam:

Inloop- en bijbelcentrum 'In de Gouwstraat', Gouwstraat 36-b, Rotterdam-Charlois.

Kom eens langs, u bent hartelijk welkom. De inloop is geopend van dinsdag tot en met zaterdag tussen 10.00 en 16.00 uur.

Tilburg:

Evangelist H.J. van den Boogaart; kerkgebouw Offenbachstraat 105. Samenkomsten iedere zondag om 10.00 en 18.30 uur. Eerste kerstdag, 25 december: 10.00 en 18.30 uur ev. H.J. van den Boogaart.

Het inloopcentrum "Het kruispunt" is geopend op: dinsdag en woensdag van 14.00-17.00 uur; donderdag van 10.00-14.00 uur en 18.30-21.00 uur en zaterdag van 13.00-16.00 uur. U bent hartelijk welkom.

ADVERTENTIES

*Uw liefdedienst heeft mij nog nooit verdrotten.
Psalm 119:83 ber.*

De kerkenraad van de Gereformeerde Gemeente te Scheveningen geeft met droefheid kennis van het overlijden van

Korving Zuurmond

in de leeftijd van 95 jaar.

Van 1960 tot 1984 heeft hij onze gemeente als diaken gedurende vierentwintig jaar getrouw mogen dienen.

De Heere ondersteune zijn kinderen, klein- en achterkleinkinderen en trooste hen in hun verdriet.

Scheveningen, 15 december 2007

J. van Moolenbroek, preses
D.J. Doorn, scriba

Voor alle in dit nummer genoemde toekomstige data geldt:

Indien de Heere wil en wij leven.

Van harte wensen wij familie, vrienden en bekenden Gods onmisbare zegen toe voor de feestdagen en het nieuwe jaar.

J. Honkoop
J. Honkoop-Dijkhuizen
Jan Willem Frisohof 53
2517 LA 's-Gravenhage

Wij wensen familie, vrienden en bekenden goede feestdagen toe en Gods Zegen voor 2008.

G.H. Verweij
A. Verweij-Honkoop
Kraaienlaan 76
2566 RK 's-Gravenhage

Woonruimte in Ommeren (Betuwe), landelijk gelegen, eigen inrit, veel privacy, tel. 0344-603151.

Te huur **ruime vakantiewoning** in **Zuid-Alberta**, Canada, omgeving van Lethbridge.

Prachtig gelegen, uitzicht op rivier, prairie en Rocky Mountains, dichtbij dorp en kerken.

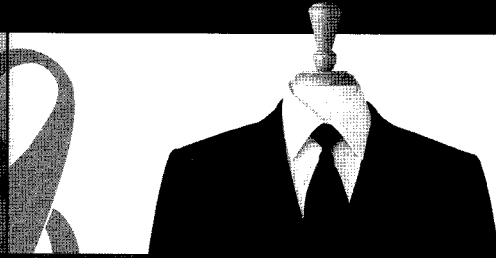
Voor inlichtingen 00-1403-553-4023. Hollands sprekend.

Te huur **ruime vakantiewoning.**

Dicht bij Norwich, in Zuid Ontario Canada. Inlichtingen 001.519.688.0947. Hollands sprekend.

Orgel, Eminent DCS 370. 6 jr. oud. Ook geschikt voor kleine zaal. € 5500,-. Tel. 06-28063008.

Ameland -Terschelling - Bakkeveen (bij Drachten) t.h. keurige **chalets - stacars** - huur niet (te) duur! Nog mogelijk voorjaarsvak. en hoofdseizoen. Boek nu alvast uw vakantie. Voor info zie op www.vdsluisvakanties.nl of bel 0512-516096. Tevens willen wij u allen "fijne" kerstdagen en "gezegend" 2008 toewensen. Fam. van der Sluis.

BOEDER SCHERPENZEEL
COMFORT KLEDING

SERVICE AAN AMBTSKLEDING | ROUWKLEDING
HUIS MOGELIJK KOORKLEDING | ZAKELIJKE KLEDING

WWW.BOEDERCOMFORTKLEDING.NL

GLASHORST 123A | 3925 BR SCHERPENZEEL | T (033) 258 98 30 | M (06) 53 21 53 34

UITGAVEN VAN GEBR. KOSTER

Doe uzelf geen kwaad

Pb. 208 blz.

12,90

Pastorale aspecten rond suicide

A. Hoogendoorn

Doe uzelf geen kwaad

Pastorale aspecten rond suicide

A. Hoogendoorn

Suicide is er altijd geweest, en is de laatste jaren zeker niet minder geworden. Veel mensen voegen de daad bij het woord en 'stappen' uit dit leven. Dit gebeurt vaak door onkerkelijke mensen, maar ook binnen de christelijke gemeente(n).

Ingegaan wordt op Bijbelse en kerkhistorische gegevens rondom deze kwestie. Ook het denken van de kerkvaders en vertegenwoordigers van Reformatie en Nadere Reformatie komt aan de orde, met lijnen tot in de twintigste eeuw. Veel aandacht wordt geschonken aan Zondag 40 van de Heidelbergse Catechismus.

Ambtsdragers uit diverse kerkverbanden van de gereformeerde gezindte beantwoorden een aantal vragen en/of leveren een eigen bijdrage aan rond dit tere onderwerp.

Een praktisch boek waarmee veel kan worden gedaan. Met aanbevelingen, stellingen, gespreksvragen en een evaluatie.

Met bijdragen van: ds. D. Heemskerk, predikant H.H.K. te Opheusden

ds. C. Hogchem, predikant G.G. te Barneveld

de heer W.A. de Jong, ouderling O.G.G. in Ned. te Utrecht

ds. J.M.J. Kieviet, predikant C.G.K. te Dordrecht-Centrum

ds. T. Klok, predikant O.G.G. in Ned. te Urk

ds. G.S.A. de Kragt, emerituspredikant P.K.N.

ds. F. Mallan, emerituspredikant G.G. in Ned.

ds. L.W. van der Meij, predikant C.G.K. te Driebergen

ds. C.J. Meeuse, predikant G.G. te Goes

ds. J.P. Nap, Lunteren, predikant P.K.N. te Lunteren

ds. B. Reinders, predikant H.H.K. te Harskamp

de heer L.M.P. Scholten, diaken G.G. in Ned. te Nieuwerkerk aan den IJssel

De samensteller is als docent godsdienst/ethiek verbonden aan het Hooftbeek College te Amersfoort.

Het boek is voorzien van een literatuuropgave

Drs. C.J. Meeuse

Schijn bedriegt

Een christelijke visie
op toneelspel en speelfilm

Geb. 175 blz.

14,90

Schijn bedriegt

Een christelijke visie op toneelspel en speelfilm

Drs. C.J. Meeuse

Met aandacht voor de verfilming van bijbelse geschiedenissen in het algemeen en van het leven van de Heere Jezus in het bijzonder.

Ds. Meeuse maakte studie van de strijd tegen toneelspel in het verleden, om bijbelse argumenten in de huidige praktijk meer bekendheid te geven. Al te gemakkelijk worden speelfilms middels open internet, video en dvd in huis gehaald. Het zijn echter verderfelijke middelen in handen van de duivel om de moraal - ook in de gereformeerde gezindte - te ondermijnen. Het resultaat van deze studie treft u in dit boek.

Het is geschreven voor ieder die op enigerlei wijze is betrokken bij de opvoeding van de jeugd: kerkenraden, schoolbesturen en christelijke onderwijsgeven. Ouders, die de opvoeding van hun kinderen ter harte gaat, willen zich ongetwijfeld eveneens bezinnen op de plaats en invloed die open internet, video en dvd in het leven van hun kinderen dreigen in te nemen of al hebben ingenomen.

Dit boek biedt een handreiking bij bezinning op dit onderwerp en is voorzien van een literatuuropgave, een tekstregister en een persoonsregister.

Uitgeverij Boekhandel

Gebr. Koster

Nairacstraat 17, 3771 AW Barneveld

Tel. 0342 - 41 69 86

Verkrijgbaar bij de boekhandel
www.gebrkoster.nl

Als je leraar wilt worden, moet je in Gouda zijn
Driestar educatief dat is duidelijk

Je zoekt een hbo-opleiding waarin je de Bijbelse principes herkent. Wat je inspireert, zijn de relaties die je aangaat met leerlingen in je toekomstige beroep als leraar. Daarnaast zoek je vakinhoudelijke uitdaging tijdens je studie.

Kom naar een voorlichtingsmoment om ons te ontmoeten!

AGENDA

9 januari:	Open Avond	Leraar Voortgezet Onderwijs
22 januari:	Open Avond	Deeltijd PABO en Pedagogiek
8 maart:	Open Dag	Alle opleidingen

Driestar educatief
 Voor vitaal christelijk onderwijs

zie www.driestar-educatief.nl/hogeschool

Orgelbouw Advies Commissie
 een betrouwbare partner!

nieuwbouw • restauratie • overplaatsing • onderhoud

ook voor akoestische vraagstukken

Neem voor meer informatie contact op met
 Dhr. H. den Hollander
 Tel. (010) 435 44 35

VOGG
 Vereniging van Organisten der Gereformeerde Gemeenten

Van Horssen bv
 BOEKHANDEL & UITGEVERIJ

Dorpsstraat 100 - 3881 BE PUTTEN
 Tel. 0341 36 22 77 - info@van-horssen.com
www.van-horssen.com

Het juiste adres voor:
 Bijbels, Theologische boeken, Leesboeken voor jong en oud, Voordeelboeken, Tweedehands, CD's en bladmuziek.

Vakantie op Texel

De Verrassing.nl
 Veertien accommodaties, waaronder acht bungalows en vijf nieuwe chalets.

De Noordel
 Park achter De Verrassing. Vijf luxe bungalows met veel privacy.

De Noorderhoeve.nl
 Twee vakantiewoningen voor zorgvakanties. Ook uitermate geschikt voor minder validen.

Boeken? Bel 0222 31 89 06

VOOR ONZE JONGEREN

DE HEILIGE OORLOG
 John Bunyan
 naverteld door M. J. Ruissen
 De zielenstrijd van Gods kinderen lijkt op die van een belegering van een stad. Deze editie is voorzien van talrijke gespreksvragen en is ook toegankelijk voor jonge mensen.
Intekenen kan nu voor een speciale prijs!
 14,95
 Na 1 maart 2008 18,50

IN DIENST VAN DE KONING
 UIT HET LEVEN VAN DS. G.H. KERSTEN
 A. Vogelaar-van Amersfoort
 Een waardevol en bijzonder mooi gedenkboek voor onze jongeren!
 13,95

DE BEDELAAR STIERF
 Leven en sterven van Rens Vogelaar
 W. Visser en L. Vogelaar
 Het lichaamslijden van Rens mocht geheiligd worden aan zijn ziel. Dit maakte een diepe indruk op wie dit van nabij meemaakten.
 12,95

uitgeverij en boekhandel 'de Ramshoorn'
 Lange Vorststr. 21, Goes
 tel. (0113) 221909
info@ramshoorn.nl www.ramshoorn.nl

HARKES
 Begraffenissen

Persoonlijke zorg voor uw begrafenis

Dokter Hamburgerlaan 59 - 2771 JR Boskoop
Telefoon (0172) 21 21 22

Begraffenisverzorger:
 D. Harkes en J.F. van Staveren

Wij verzorgen alleen begrafenissen - Dag en nacht bereikbaar

Vos

Wij verzorgen begrafenissen in alle plaatsen op de Veluwe en in Rijsen en aangrenzende gebieden.

Geen crematies.

Ongeacht bij welke begrafenisvereniging of begrafenisfonds men is aangesloten.

Begraffenisverzorging Vos
 Aardhuisweg 74, 3888 MG Uddel
 tel. (0577) 401689, fax (0577) 401027

BEGRAFFENISVERZORGING VOS - VERTROUWD VERZORGD

Basisschool Timótheüs is een particuliere reformatorische basisschool, gevestigd op Texel. De school wordt op dit moment bezocht door 19 leerlingen. Er wordt lesgegeven in twee groepen. De leerkrachten worden ondersteund door een full-time onderwijsassistente. Onderwijskundige begeleiding wordt gegeven door het Ds. G.H. Kerstenonderwijscentrum.

Het bestuur van

Basisschool Timótheüs

is op zoek naar een

GROEPSLEERKRACHT ONDERBOUW (GROEP 1 T/M 3)

Zou u graag onderwijs op maat geven waarbij elk kind uit de groep individueel wordt begeleid? Ziet u het als een uitdaging om uw onderwijs zelf vorm te geven? Heeft het overdragen van de bijbelse beginselen aan jonge kinderen de liefde van uw hart? Dan is deze baan wellicht iets voor u.

De vacature ontstaat in maart 2008 door zwangerschapsverlof. Als u niet in maart 2008, maar bij de start van het cursusjaar 2008-2009 bij ons wilt beginnen, is dit bespreekbaar.

Wij bieden

- een gezellig schoolgebouw en een mooie schoolhof
- een ruim lokaal met eigentijdse leermiddelen
- salariering volgens CAO
- volledige vergoeding van reiskosten
- functieomvang in overleg (4 of 5 dagen per week)
- werktijden in overleg.

Wij vragen

- hartelijke instemming met de grondslag van de school: de Bijbel en de Drie Formulieren van Enigheid
- kerkelijk behorend tot de (Oud) Gereformeerde Gemeenten (in Ned.)
- goed klassenmanagement.

Voor informatie kunt u contact opnemen met de directeur van de school, dhr. T. van Middelkoop. Tel. nr. school: 0222 - 318117, tel. nr. privé: 0222 - 329374. Voor een kennismakingsbezoek aan de school bent u van harte welkom. Wij sturen u graag informatie over onze school toe. Dan kunt u vast een beetje proeven hoe bijzonder het lesgeven aan kleine groepen leerlingen van verschillende leeftijd is!

Uw sollicitatie kunt u vóór 5 januari 2008 richten aan de secretaris van de Stichting tot het Verstrekken van Onderwijs op Gereformeerde Grondslag te Oosterend, dhr. Jac. Stark, Cor Bremerstraat 25, 1794 AX Oosterend NH.

Begrafenis Verzorging Tollenaar

Voltastraat 21, 4532 LG Terneuzen
Tel. 0115-612554 - Geen crematies

begrafenisverzorging T. den Hollander

Begravenissen in Vlaardingen, Rotterdam, Gouda, den Haag en omstreken.

Opbaarmogelijkheden in een door u gewenst uitvaartcentrum of thuis met koeling.

Geen crematies.

Dag en nacht bereikbaar.

Mozartlaan 13

3131 ES Vlaardingen

Tel. 010 - 4600509

Uitgaande van de Gereformeerde Gemeenten in Nederland biedt de SHG gekwalificeerde kraamzorg en gezins- en bejaardenzorg die aansluit bij uw manier van leven. Dit houdt voor ons in dat Bijbelse normen en waarden de basis vormen voor uw dagelijkse levenshouding en mediagebruik.

SHG

Kraamzorg

Meldt u tijdig aan om teleurstelling te voorkomen.

Voor informatie of inschrijving kunt u ons bereiken op telefoonnummer **0187 - 48 91 73**

b.g.g. 0342 - 49 21 55. Op werkdagen van 9.00 - 11.00 uur en van 13.00 - 15.00 uur en op vrijdagavond van 19.00 - 21.00 uur.

Gezins- en bejaardenzorg

Voor informatie of inschrijving kunt u ons bereiken op telefoonnummer **0166 - 65 26 05**. Op werkdagen van 9.00 - 11.00 uur en op vrijdagavond van 19.00 - 21.00 uur.

De gratis brochure zenden wij u graag toe.

KLASSE
MAAKT ONDERSCHIED

Stolk Orgels
is hoofddealer van:
Johannus - Eminent
Domus - Ahlborn

Stolk Orgels
tel.: 0180 - 31 56 52

Nieuwkerk a/d IJssel, Vrijheidslaan 55,
Krabbendijke, Oostpolderweg 1
Nederhemert Nrd., Ormelingsstraat 36
Beesd, Veerweg 14
Papendrecht, Overtoom 18

UNIEK IN PRIJS

NatuursteenHuis
vakmensen vertalen uw wensen

- **Marmer, graniet en hardsteen**
(voor binnen & buiten)
- **Grafmonumenten**
- **Vakkundig advies**

Goes tel (0113) 216555
Middelburg tel (0118) 612579
W. Zander & De Kulpster, ook voor leveringen buiten Zeeland

RST
Zorgverleners

KRAAMZORG

THUISZORG

RST Zorgverleners.
800 zorgverleners staan voor u klaar!
Voor identiteit en kwaliteit.

Bel voor informatie over kraamzorg, wijkzorg, gespecialiseerde verzorging, verpleging, (huishoudelijke) verzorging: 0342 - 42 23 24.
Of wordt zelf RST Zorgverlener!
Reageer op: 0342 - 40 54 65 of info@rstzorg.nl.

Identiteit Kwaliteit!

Tel. (0342) 42 23 24

Burg. Kuntzelan 27-a • Postbus 154
3770 AD Barneveld • Fax (0342) 42 25 50
www.rstzorg.nl • E-mail: info@rstzorg.nl

ZOJUIST VERSCHENEN

t.b.v. kerkbouw Gereformeerde Gemeente Middelharnis

Ds. J. Karels Overdenkingen voor kerkelijke vierdagen

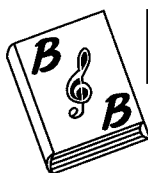
Preken voor Advent, Kerst, Goede Vrijdag, Pasen, Hemelvaart, Weeszonndag, Pinksteren, Oudjaar en Nieuwjaar.

Geschikt voor de leesdiensten.

Gebonden, duidelijke letter.

isbn: 9789080741645

€ 14.90

BOEKEN EN MUZIEK VAN DER BOOM

Voorstraat 41, 3245 BG Sommelsdijk
Tel. (0187) 48 26 14 / Fax (0187) 48 45 20
Email: boomboek@filtnet.nl

BEGRAFENISVERZORGING KINA

010 - 458 31 12

Rotterdam, Drechtstreek, Krimpenerwaard, Gouda
D.W. Schipper 010-4506626 J. Kooijman 0182-583932
Capelle aan den IJssel Gouda

Begravenisverzorging Kamsteeg

0183-449494 06-22140547

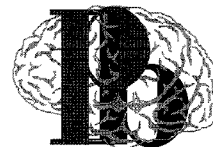
dag en nacht bereikbaar en overal te ontbieden.
P.F. Kamsteeg - Andel

CHRISTELIJKE BEGRAFENISONDERNEMING

G. WEGENAAR

Buurtlaan West 26 tel. 0318-526641
3905 JR Veenendaal www.wegenaar.nl

Wij verzorgen begravenissen in Veenendaal, Ede, Bennekom, Wageningen, Rheden e.o.

PSYCHOLOGENPRAKTIJK BROUWER

hulpverlening aan kinderen,
jongeren en volwassenen

vestigingen:

RIDDERKERK

Verlengde Kerkweg 11

BARNEVELD

Wilhelminastraat 14

METEREN (GELDERMALSEN)

Dorpsstraat 18

Bel voor informatie of aanmelding:

(0180) 42 69 55

of kijk op www.psychbrouwer.nl

WELK DOEL STEUNT U DEZE WEKEN?

maaltijdproject voor eenzamen

kinderclub voor buurtkinderen

het Woord uitdelen op straat

gratis kleding + Bijbel voor armen

Wellicht bent u ook voornemens om deze maand iets extra's te geven aan een goed doel. Mogen wij u onder de aandacht brengen dat u met één gift meerdere goede doelen kunt steunen? Het Deputaatschap voor de Evangelisatie werkt onder eenzaam met het verstrekken van maaltijden, onder (allochtone) kinderen met kinderclubwerk, verspreidt Gods Woord op straat onder de mensen, verstrekt kleding met een Bijbel aan armen.

Met uw gift helpt u deze en andere projecten mogelijk te maken. Ook in D.V. 2008. Uw steun is onmisbaar!

Steun met 1 gift diverse goede doelen!

Ja, ik steun graag uw evangelisatieprojecten met een eenmalige gift van:

Naam: dhr./mevr./fa.

Adres:

Pcode: Plaats:

Bank-/Girorekening:

Handtekening:

Bon invullen en in envelop (zonder postzegel) opsturen naar
Dep. Evangelisatie, Antwoordnr. 2499, 3440 WB WOERDEN.
Mede namens onze evangelisten hartelijk dank voor uw steun!

- ☐ 10 euro
☐ 20 euro
☐ 50 euro
☐ euro

*Kruis uw keuze aan of vul in.

Ondergetekende gaat akkoord met de voorwaarde dat het aangekruiste bedrag eenmalig automatisch wordt afgeschreven. U kunt tot 30 dagen na afschrijving via de bank dit bedrag laten terugboeken.

Wilt u het direct overmaken? Dat kan op bankrekeningnr. 3624.26.457 t.n.v. St. Evangelisatie te Woerden.